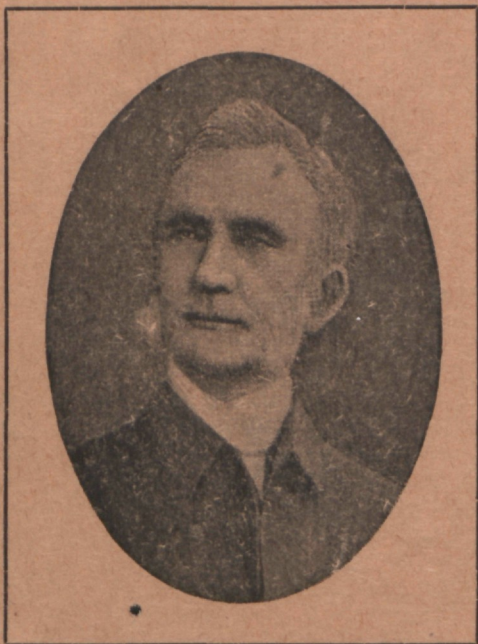

Ec 4838

Mõte ja tegu

2. vihk.

Georg Müller,
võrdlemata usuvägilane Inglismaal.

„Tallinna Linnamissioni“ kirjastus.

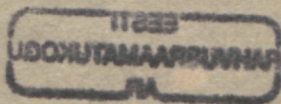

Mõte ja tegu

2. vihk.

Georg Müller,
wõrdlemata usuvägilane Inglismaal.

„Tallinna Linnamissioni“ kirjastus.

1922

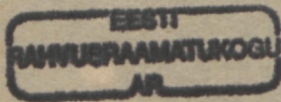
1922

1922

1922

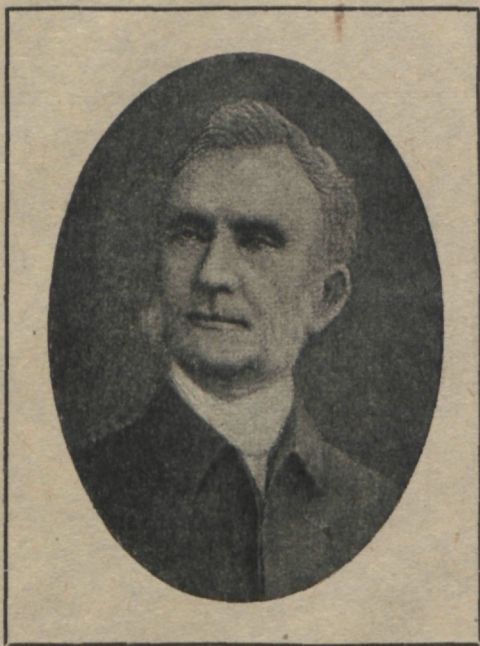
Ar 922

Möte

136 979*

J. & A. Paalmann'i trükk, Tallinnas

Georg Müller.

1. Vääratused ja ärkamine.

Minewa aastasaja kahetümne aastate hakul, nii siis umbes saja aasta eest, toodi tähtsufeta Saksamaa linnateses Wolfenbüttelis politsei jaostkonda üks noor mees, kes oli tervemeelselt elanud, wõlgasid teinud ja siis püüdnud plehku pista. Ta wõeti wahi alla ja leidis wanglas wõimalust oma minewiku üle järelnõetelda. Ülbe ülespidamise järele otsustades näis, et see asi teda wähe waewab. Ta kiitles koguni üleelatud wägitegudest oma, ainult õhufese waheseina läbi lahutatud, konginaabrite, elukutselise wargale, kellega ta kohe sõpruse sibeid sõlmis.

Selle noore mehe nimi oli Georg Müller. Ta oli Schönbeckis, Magdeburi lähedal asuwa maksuametniku poeg, 27. septembril 1805 Kroppenstädtis Halberstadt ümbruses sündinud, nii siis alles 16 aastane. Kerkib küsimus, kuidas sattus ühe auwäärt riigiametniku poeg juba poisikese päiwil sellele teele, mis wanglaga lõpeb. Lugu oli lihtsalt nii: Georgi isa andis poegadele raha enne, kui nad seda tarwitada oskafid. Selle

läbi õppis wäike Georg, ta muidu kaunis ellitatud laps, waletama ja petma. Wiimaks ei olnud isegi riigi raha, mille üle isa käsutas, tema kirgede eest kindel. Rõit karistused ei kannud muud kasu, kui et poisß igakord kawalamaks läks, kuid pattu ei jätnud ta poolestki maha. Kuigi ta 11 aastasena Halberstadtis keskkoolis käies üli-
kooli astumiseks ja waimulikuks saamiseks ennaft ette-
walmistas, ei mõjunud see ta eluwiißide peale sugugi. Sopakirjandust luges ta haiglase ihaga. Sel ööl, kui
ema kodus suremas oli, mängis ta kella kaheni kaarta. Pühapäewal, enne kui ta leeri läks, käis ta oma kaas-
lastega kõrtsis ja lällutas joobnud oletus tänawal. Mõni päew enne armulauale minemist roojastas ta
ennaft kõlbluse patuga ja õnnistamise päewal pettis ta
oma hingekarjast nii, et ta kõigest 12. osa temale andis
sellest, mis isa määras.

Isa ümberpaigutuse tagajärjel lahkus ta sealt. Lühikese aja oli ta Heimerslebenis. Isal oli seal maja, ja Georgile usaldas ta ümberehituste järelwaatamise
auameti. Ka siin ei püßinud poisß paigal, waid pettis
isa häbemata kombel. Peale mainitud tegewuse oli ta
kohus isale wõlgasid sissenõuda. Tema pani saadud
raha oma tasku ja raiskas selle lõbureisudel ära. Ühel
ringreisul sattus ta siis Wolfenbüttelisse — wanglasse.

Ka see ränk ja häbistaw nuhtlus ei muutnud noore
mehe meelt weel mitte. Isa karistas teda karmilt,
maksis ta wõlad ja pidas teda mõne aja kodus walju
walwe all, ning tahtis teda wiimaks Hallelse Franke

afutusesse wiia. Uga sealsse kindla kari eest hirmul olles ostas ta isat igasuguste pettepiltide läbi pimestada ja wiis oma asja läbi nii, et teda mitte määratud afutusesse, waid Nordhauseni gümnaasiumi pandi. Seal oli ta kats ja pool aastat, ja hakkas nii agaralt õppima, et teda teistele eeskujuks seati. Küll liigutasid tõsised mõtted tema meelt, ei puudunud ka paremaid püüdeid, aga et süda seal juures endiseks jäi, näitab järgmine wahejuhtumine. Georg Müller oli jälle wõlgu teinud, ja ei leidnud tasumiseks mingit peafeteed. Kui ta siis isalt raha sai, näitas ta seda teistele ja pani nende juuresolekul kasti luku taha. Salaja murdis ta luku lahti ja ruttas ehmatanud ilmega juhatajale teadustama, et teda on warastatud. Sellega sai ta kätte, mis tahtis: mõned heasüdamega seltsilised katsid tema filmakirjalise kahju, aimamata, et ta neid nii inetult pettis.

Wiimaks astus Georg Müller Halle ülikooli. Sinna minnes oli tal mõistlikud mõtted, kuid üliõpilase wabas elus tuli endine kergemeel ikkagi ilmsiks. Lõbususte peale kuluwa raha saamiseks pani ta uuri, pesu ja riided panti. Sarnasel kombel saadud rahaga rändas ta oma sõbra seltsis Schweitsi. Tarwilisi lubasid muretsees ta enesele wõltsitud kirja läbi. See peal oli ta ühine warahoidja, pettis oma sõpra, ja sai jällegi wargaks.

Eht küll Georg Müller usuteadust õppis, ei olnud tal tol korral oma piibelteki. Jumala kojast käis ta ka wäga harwa. Tema kasuks tuleb tunnistada, et ta fennini selget Jumala sõna jutlust weel ei olnud kuulnud,

ega ka kellegagi kokkupuutunud, kes seda tõsiselt oma äripäewase elu juhtnööriks oleks wõtnud. Euroopat waldas itka weel mõistuse usk ja sõnakõlm. Et Sumal selle wastu wõitlemises Müllerit omaks eriliseks käsiliseks tarwitada tahtis, siis pidi temale patu wõimusest peasmise tund ka tulema, ja tuli üsna lihtsalt.

Tema sõber Beta, kellega ta ühes Schweitsis käis, oli oma iseloomu poolest tõsi meelega noormees, kes ainult Mülleri feltsis wildakule teele sattus. See jutustas temale kord jalutuskäigul, et Halles üks Wagneri nimeline käsitöölaine omas majas koosolekuid pidawat, kus peale laulu ja palwe ka piibelt ja trükitud jutlusi loetakse. Seda kuuldes oli Mülleril mulje, otsegu oleks ta nüüd seda leidnud, mida ta eluaja otsis. Sedamaid awaldas ta ühesmineku soowi. Mülleri meelekerguist hästi tundes seisis sõber esmalt wastu. Et ta aga oma tahteist ei taganenud, siis wõttis sõber teda järgmisel õhtul enesega ühes. Nad astusid koosoleku kotta. Müller tahtis peremehe ees oma ootamata tulekut wabandada, aga see wõttis teda lahkest wastu ja ütles: „Tulge nii sagedasti, kui soowite; meie maja ja süda on teile alati awatud.“ Siis wõeti istet, lauldi waimulikku laulu, ja kõik nõtkutasid palweks põlwi. See awaldas Mülleri peale, kes kinnagi ei olnud inimest põlwili palwetamas näinud, sügawat mõju. Loeti piiblist üks peatükk, samuti ka jutlust, ja koosolek lõppes lauluga.

Sumala armu läbi sai see õhtu Mülleri elu pöördepunktiks. Waewalt jõudis ta järgmist koosolekut ära

oodata. Wahepeal käis ta enamisti iga päew waga käsitöölise pool asjasse süwenemas. Ta loobus senisest halwast feltkonnast; ta wale jättis ta maha. Ta katkestas algatud Prantsuse keele foparomaani tõlkimist, sest et ärkanud südametunnistus selle jatkamist ei lubanud. Tõetud töö heitis ta tulde. Ka tema elus läks tõeks kirjasõna: „On keegi Kristuses, siis on ta uus loom; wana on mööda läinud, waata, kõil on uueks saanud.“ Et see ilma igasuguse wõitluseta ei läinud, on selge, isegi komistustest polnud puudu. Eriti raske oli tal endiste patu sõprade pilget kanda. Aga uus elu wõitis, sest et Müller antud abinõusid, Sumala sõna ja armulauda, hoolega tarwitas, ja kõige pealt õiglaselt palwetas. Selle elujärgu lõpul, mis Mülleri wangistusega algas, on kohane kirjasõna: „Kus patt on wägewaks saanud, seal on Sumala arm weel wägewamaks saanud.“

2. Eluwaated ja põhimõtted.

Sumal oli oma sulast küll kutsunud, kuid kõigiti kõlbuliseks tööriistaks pidi ta alles ettevalmistatud saama. See sünnib ikka eluwõitlustes ja enesefalgamises. Georg Müller õppis Wagneri majas peetud palwetundidel noort ja waga tütarlast tundma, kelle poole armastustung teda tõmbas. Seameelega oleks ta missionariks hakanud, sest selles kutses arwas ta kõigeparemini Sumalat tee-

nida wõima, aga ta kartis, et neiu isa oma tüdart mis-
 sionarile abitaasaks ei anna, mille mõjul ta jälle leigeks
 muutus ja oma otsuses wankuma hakkas. Siis sai ta
 ühe noore mehega tuttavaks, kes Poolamaale juutide
 missiooniks hakkamise pärast töit oli mahajätanud. See
 mõjus Mülleri peale otsustawalt. Ra tema kirkus
 maie armastuse, mis Sumala armastusele tahtusteks
 oli, juurtega oma südamest wälja, ja wõttis wankumata
 nõu missiooniks minna. Selles mõttes toetas teda
 usuteadlastele tuntud professor Tholul, kes seekord Halesse
 tuli ja mitmele üliõpilasele truiks aitajaks sai. Nüüd
 reisis Georg Müller isa juurde, et temalt selleks luba
 saada. Kuid isa, selle asemel, et poja pöörmise üle
 rõõmustada, sai wäga wihaseks ja ei tahtnud sellest
 mõtest midagi teada, ja kui muu nõu enam ei aidanud,
 siis ähwardas ta poega igasugusest abist ilma jätta.
 Mülleril ei jäänud muud üle, kui ka isa armastust oma
 aatele ohwriks tuua. Ta pööras õppimise lõpetamiseks
 Halesse tagasi, kuid toetust ei wõtnud ta isalt enam
 vastu. Uga isa keeldumise pärast ei peasenud ta ka Ber-
 liini missioonikooli sisse. Missioonitööd edendada püüdis
 ta siis sellega, et ta igas kuus 300 läkituslehte mitmel
 pool laiali laotas. Tol ajal õppis ta ka August Her-
 mann Franke asutust, kuulust Halle waestekooli, lähe-
 malt tundma selle läbi, et ta seal mõne kuu maksuta
 korteri sai. Seal koondas ta tihti usklikka üliõpilasi oma
 ümber, kes siis ühiselt, samuti kui Wagneri koosolekutel,
 laulu, palwe ja Sumala sõnaga oma hinge kosutasid.

Et aga otse asutuse tegewus wiimaks tema päris elukutselise kujunes, oli nüüd weel kõigile teadmata.

Rewadel 1829 wõttis Müller, professor Choluti ettepanekul, Londoni juudimissiooni seltsi poolt pakutud kohta wastu. Ta sõitis ka sinna, kus ta kõige pealt missiooniõpilasena oma Heebrea keele teadmisi täiendama pidi. Aga ammu oli temas tung oma Jumala auks loomat tööd teha. Sellepärast palus ta mõne aja järele seltsi eestseisjusest, et see teda mõne wilunud missiionari abiliseks väljasaadaks. Kui wastuse saamine ikka pikemale wenis, sai tale selgeks, et igakord ei ole waja inimliku kutsjet oodata. Ta hakkas juutide seas kirjandust jagama, neid läbirääkimistele kokkukutsuma, juudi lastele usuõpetust andma, ja ühes pühapäewa koolis õpetama. Tema kawatses Inglismaal ühest paigast teise rännata ning juutidele ja ristiniimestele Jumala sõna kuulutada, nii kui kohalised olud seda nõuawad. Oma eestseisjusest tahtis ta teenida, aga tahtis seda tasuta teha. Ta oli kindlas arwamises, et Jumala riiki nõudes ajaliku asju temale pealegi antakse. Tema uskus, et Õnnistegija sõnu: „Urge kandke kulkurt ega pauna,“ tuleb sõna sõnalt wõtta. Kui ta neid mõtteid kauemaegse ootamise ja kaalumise järele eestseisjusele teatas, aga selle peale küll sõbraliku, kuid äraütleva wastuse sai, siis lahkus Müller juudimissiooni seltsist nende radadele astumiseks, mida ta õigeks pidas.

Peale seda pidas ta Teignmouthis, Lõuna-Inglismaal, jumalateenistust. Et seal seekord õpetajat ei olnud,

awalbati soowi, et ta sinna jääks. Ta andis selle soo-
 wile järele, kuid ainult tingimisega, et ta koguduse käest
 mitte kindlat palka ei saaks, ja oma jumalateenistustega
 ka selle koha külge mitte seotud ei oleks. Rauaaegse ot-
 simise järele pühas kirjas ja ühe läbirääkimise mõju all
 tuli Müller otsusele, et ainult usklikka ristida võib, ja
 lasks ennast weel kord ristida. Seda tema kohta täht-
 tist otsust ei ole ta mingil wiisil katsunud teistele peale-
 fundida, mis teatud mõttes tõendab, kui väga ta ise tun-
 dis, et sellel õpetusel kindlat põhja ei ole, waid ta Jumala
 sõna sees suhtes siiski wägiwaldselt seletas. 1830 a. astus
 Müller preili Groves'iga abiellu. Luta ew. 12 p. 33 järele
 leppisid nad omawahel kokku kõiki, mis neil oli, äramüüa
 ja sellest waestele armuandeid anda. Sellepärast ei
 wõtnud Müller kufagil kindlat palka, waid tasus oma
 elutarbeid wabatahtlikkudest annetest selles kindlas usus, et
 tema kohta olla see Jumala tahtmine, kellelki inimeselt
 midagi paluda, waid ennast kõigis, sõna täiemas ja waljumas
 mõttes, ainult elawa Jumala peale
 põhjendada. Sellest on raske arusaada, aga ka
 aastakümnete kogemuste järele võib Müller ikkagi tun-
 nistada, et ta seda otsust ei ole kunagi kahetsenud. Sest
 nii, ütles ta, olla temale selgeks saanud, et Jumal üks
 Jumal on, kes palweid kuuleb ja ka kõige wäiksemas
 asjus oma laste peale armastuses mõtleb. Küll võib
 sellele wastu waieldes öelda, et pühakirjas ei ole kufa-
 gil keelatud ka teiste käest abi paluda, ja isegi apostel

kogus wirgalt Jerusalemma koguduse tarwis andeid. Kuid Mülleri kogemused lõpetavad kõiki targutusi, ja tema ise jäi omas arvamises kindlaks. Nii oli tal ühel päewal 1830 a. ainult weel 8 shillingut, ning ta palus Jumalat, et tema andku seda, mida ta tarwitab. Neli tundi pärast seda küsis temalt üks usklik, kas tal ei ole raha waja, ja lisas juurde, et Jumal olla kohuse südame peale pannud, temale weidi raha tuua. Müller juhtis sihiliselt jutu teisale, et mitte omalt poolt annetamiseks põhjust anda. Aramineku juures andis see usklik temale itklagi kaks kuldtükki. — Järgmisel aastal oli tal jälle kord suur häda. Wõlgu Müller ei tahtnud teha, sest et ta seda Jumala sõnaga ei suutnud kokkukõlasse wiia. Mitmekordse palwe peale ei tulnud midagi sisse. Siis läks ta toast wälja ja mõtles, et niiviisi ainult Jumala peale loota olla siiski asjata. Ometi sai ta ka selle mõtte üle wõitu, ja kui ta kümne minuti pärast tuppä tagasi tuli, siis leidis ta seal wõdraft Inglismaa linnast ühe uskliku eest, kes tale 50 franki tõi.

Kord oli tal weel ainus frank järel ja weidi wõid eineks. Pärast jumalateenistust awas ohwri-laeka hool-daja Mülleri tarwis ülespandud korjanduskarbi harju-mata ajal, ja andis seal sees olewa raha tema kätte lisandusega, ta ei olla oma abikaasaga õfsel magadagi saanud arwates, et Mülleril raha waja on. Müller oli tõesti päewal enne seda Jumalat hõrdasti palunud selle mehe meelt nõnda juhtida, et ta ohwri-laeka awaks ja raha temale ära annaks, sest et ta suures hõdas olla.

Niisugused ja palju sarnaseid kogemusi kinnitavad Müllerit tema lapselikus usus ilka enam ja enam, ning moodustavad tema eluwaateid ja põhimõtteid kristlikult iseloomustavaks, mis teda hariliklute ristiusuliste mõistete teostajate seas taugele eraldasid ja aateli-sele astmele tõstsid. Müller rajas oma terve eluwaate pühakirja peale. Tema elu põhijoon oli Jumala riiki igapäewases tegewuses tõsiselt võtta. Selleks tarvitas ta Jumala sõna ilka otskohesest mõttest ning sõna sõnalt, ja ei ole selle juures iialgi hädasse jäänud. Kõige pealt Jumala riiki nõudes selles usus, et temale peale selle kõik antakse, jäi ta oma otsuse juurde ka kindlaks, et selle tasuks ettemääratud palka võtta ei tule. Et ta kaduwat warandust korjata ei tahtnud, siis kinkis ta selle osa, mis ta elu ülespidamiseks tingimata ei näinud tarwis olewat, jälle ära. Müller tunnistas, et ta niivõisi talitades enese ikkagi palju parema ja rahulikuma tunnud olewat, kui kindla palga peal. Tema elas Jumala majapidajana ka otseteel Jumala käest. Raha oli tema silmis ainult nii sõrd väärt, kui tal seda Jumala tahtmise teostamiseks tarwis läks. Niihästi enese, kui ka nende elus, kes temale andsid, korjas ta kogemusi, et, mida enam keegi Jumalale annab, seda enam ta Jumalalt saab. Selleks toob Müller oma 1870 a. aruandes tõendawa näituse. Keegi wigane inimene, kes 1858 aastal weel nii waene oli, et ta tihti ei teadnud, kust ta kõige hädalisemaid tarbeid oma elu ülespidamiseks pidi saama, otsustas siiski 10 fantiimi nädalas Jumala riiki heaks anda. Ta

haris ühe teistele kõlbmata tüki maad ära, pani kartulid peale, ja sügisel sai ta neist 250 frangi eest müüa. Nüüd andis ta 5 san. päewas, sellega 35 san. nädalas, ja 1859 aasta lõpul oli tal 375 franki järele. Nõnda läks asi ikka edasi. Samal möödul kui ta oma andeid suurendas, kaswis ka sissetulek, nõnda et ta 1868 a. 2 franki päewas ohverdas ja järgmise aasta algul weel 6250 franki omaks nimetas.

Selle peale vaatamata ei olnud Müller mitte määratseja, waid täiesti taine. Sellepärast ei teinud ta oma põhimõtteid kellelegi kohustavaks. Kui tõsiselt ta aga ise Sumala sõna käsitas, näitab eriti ta palweelu. Tõutusi, et palweid kuulda wõetakse, uskus ta täiesti, ja oli kindlas arwamises, et, kes seda katsuda soowib, nende terwet ja tingimata tõtt tunda saab. „Meie wõime,“ ütleb ta, „usu ja palwe läbi Sumala täiuselt mõõtmata wõtta. Palumine, kui selle kuulmist ei usta, ei aita midagi, aga Sumala töotuste peale põhjenedes ja temast osasaamist Jeesuse läbi uskudes julgelt ja järjekindlalt palumine aitab nii ehk teisiti.“ Mülleris elaw lapselik usk arendas temas lihtsat kõiki ümbritsewat palweelu. Ta pööras kõigis asjus palwes Sumala poole. Isegi kui tal wõti kadund oli, palus ta Sumalat, et tema seda leida laseks. Kui keegi määratud tunnil ei tulnud, palus ta jällegi, et ta sammud kiirendub saaksid. Kui ta mõnda pühakirja sõna ei mõistnud, palus ta Sumalalt walgustust, aega ja wiisi määramata. Lõpuks oli Mülleril iga päew 50 ehk enamgi asja, mida ta

Jumala püha palge ette kandis, ja selleks olid tal kindlad palvetunnid.

Kuigi Müller oma tarbete rahuldamise asjus ainult Jumala poole pööras, ei olnud ta mitte arvamisel, et paluja ristiinimene võib oma käed rüppe panna, vaid tema palwega ühinesid kaks asja: töötamine ja ootamine. Võib veel juurde lisada, et ta Mülleril tuli üksikasjaliselt mõnigi katsetund üleelada ja mõnigi raskus võita, kuid need olid talle aina usu kinnituseks.

Nüüd oli mees Jumalale kõlbawaks tööriistaks täitsa ettevalmistatud ja igawese tarkusega kõigiti warustud. Selle läbi võis ta Jumala auks siis ta suuri asju torda saata.

3. Võrdlemata usuwägilane.

Ühel weebruari kuu hommitul 1833 luges Müller Bristolis, kus ta oma sõbra Kraiki kutse peale uuele tööle oli asunud, August Hermann Franke elulugu. Franke oli selle asutuse ehitaja, kuhu temagi pidi tooli minema, ja kus ta üliõpilasena mõni aeg elas. Selle mehe elu ja tegewus avaldasid tema peale sügawat mõju, ja ta võttis ette tema jälgedesse astuda. Oma päewaraamatus kirjutab ta selle üle: „Juba ammugi mõtlesin ma midagi farnast teha, kui ta wäiksemal mõõdul, et mitte Frankele järeldaimata, vaid usalduses Issanda peale.“

Et ta ise „Inglismaa August Hermann Frankels“, nii kui teda pärast digusega nimetati, pidi saama, seda ta muidugi seekord ei aimanud.

Suure häda sunnil üüris ta Bristolis waeste linna-jaos omale ruumid kus ta kehwa inimeste lapsi, kelle tarwis siis weel koolisid ei olnud, kokku korjas ja lihtsa eine järele neile poolteist tundi lugemist ja pühakirja tundmist õpetas. See oli tema ikka suuremaks minewa töö esimene aste, millest ta eluülesanne, usuwägilasena waeste laste isaks olla, loomulikel teel arenes.

Warsti pärast seda sai ta ühel päewal 1250 franki; kuna ta Sumalalt ainult 1000 oli palunud. See julgustas teda asutuse asutamise mõttele lähemale astuda. Uga mitte ainult waeste laste häda ei olnud mõõduandew, waid weel üks teine waatepunkt oli talle tähtsam. Mida Müller senni oma isiklikus elus oli tunda saanud, seda tahtis ta terve maailmale tõendada, et on elaw Sumal olemas kes palweid kuuleb, ja kelle peale loota võib. Seda mõttes ta oma põhimõtte järele ellu kutsutud asutuse läbi teha. Selle kohta kirjutab ta ise: „Sumala kogudusele üleüldiselt ja ta terve maailmale tõendust tuua, et Sumal ennast vähemaski asjas muutnud ei ole, näitas minule waestekooli asutamise läbi kõige lihtsam teostada olevat. Midagi pidi sündima, mida ka loomuliku filmadega näha võib. Kui keegi waene inimene ainult palwe ja usu läbi, ühelkki inimeselt abi nõutamata waestekooli asutamiseks wõimaluse saab, siis võiks see Sumala õnnistuse läbi midagi

olla mis jumalalaste usu kinnituseks kujuneb, aga ka patust pöörmatadele nähtawa asja läbi Jumalast tunnis-
tust annab. Esimene ja tähtsam eesmärk on, et Suma-
lat austatakse, kui ta ise waeste laste eest ainult meie
uskliku palwe peale kõikis vajadustes hoolitseb, ilma et
mina ja minu kaastöölised selleks ühelteki inimeselt abi
nõutaks, selgeks tõenduseks, et Jumal on ustaw ja kuule-
leb palweid nüüd samuti kui wanasti.“ Ja meie lisame
juurde: Siin on selle mehe imeliku tagajärgede arusaami-
mise wõti. Meest, kes ainult Jumala au nõudis, ei
wõinud Jumal häbisise jätta.

Nii kui kõik Jumala riigi suurteod, kaswas ka
Mülleri ettewõtte sinepiiwakse wiisil. 9. detsembril 1835 a.
awaldas ta ühel koosolekul oma mõtteid. Röömsas lootuses
palus ta Jumalalt üht maja, 25.000 frankiraha ja usta-
waid isikuid kes laste rawitsemist oma peale wõtaks.
Warsti ilmusid abilised. Majatalituse riistad kingiti ka.
Esimese suurema annetuse 2500 franki tõi üks waene
õmblejanna. Müller üüris ruumid, kus ta kõigepealt
waeste tütarlaste eest hoolitseda wõiks. Nii oli siis kõik
olemas, ainult waeseid lapsi endid mitte. Müller oli
unustanud ka neid Jumalalt paluda. Kui ta häbitun-
dega oma eksituse heaks tegi, teatati järgmisel päewal
esimese waese lapse üle, kes warjupaita otsis. Pea oli
nende arw 40 peale tõusnud. 11. aprillil 1836 õnnis-
tati esimene, üüritud ruumides awatud waestekool sisse.
Doole aasta pärast laiendati asutust ja awati ka wäikeste
laste warjupait. 25.000 franki, mida Müller esialgu

Sumalalt palus, tulid 18 kuu jooksul kokku. See julgustas teda oma asutusi veel laiendama. Oktoobris 1837 a. avati kolmas waestekool, ning hoolealuseid oli juba 81, ja 1843 a. avati neljas selle otstarbeline asutus.

Senni awatud asutused asusid üüritud ruumides. Ühe selle tänawa majaomaniku kiri, milles tema suure lastekarja läbi sünnitatud rahurikkumiste üle kaebas, äratas Mülleri mõtte oma maju ehitama hakata. Need pidid suurema mahutusega saama, sest et palju lapsi ruumi puudusel vastu võtmata jäid. Uga niisugune hoone, ühes kuuluwa aiamaaga, maksis vähemalt 250.000 franki. Müller palvetas ja ootas. Esimestel päewadel ei tulnud midagi sisse. Ta palus järjekindlalt. Siis saadeti temale uue maja ehitamiseks 25.000 franki. Kolm päewa pärast seda lubas üks Londoni ehitusmeister plaani maksuta teha ja ehitust tasuta juhutada. Mõne päewa pärast saadeti jälle 25.000 franki. Warsti leidis ta ehitusplats. Kui Müller selle omanikuga tahtis kokku saada, ei saanud ta viimast kodust kätte, aga kui ta järgmisel hommikul uuesti tuli, siis jutustas krundi omanik, et ta eelmisel ööl müümise asja pärast tundide kaupa ei olla magada saanud, waid ilka selle peale mõtelnud, kuni ta otsusele jõudis tiinu 3000 franki eest müüa, kuna ta esialgselt 5000 franki nõudis. Raup sai tehtud, ja Müller sai krundi 21.000 frangi eest. Oles ta omanikuga õhtul kokku saanud, siis oles ta pidanud selle eest 14.000 franki rohkem maksma.

Ehitus algas rõõmsas meeleolus. Igalt poolt tuli abi suuremal ja vähemal määdul, kaks korda isegi 50.000 franki. Rokku tuli 394.000 franki, nii et ehitust võis 1849 a. lõpetada, ja 20.000 franki üle jäi. Hoolealuste arv oli wahapeal 300 peale tõusnud. Mülleril oli rohkesti tegemist, mitte ainult juhatusega ja majapidamise korraldusega, vaid ka wäljaastunud laste eest järgneva hoolitsemisega ning abiliste kaswatusega ja õpetusega. Nii oli tal aastas vähemalt 3000 kirja kirjutada. Selle peale waatamata ei mõelnud see tüdimata mees kunagi rahu ja seisaku, vaid alalise arenduswõimaluse peale.

Selleks oli tal mitu põhjust. Ühelt poolt waewas teda waeste laste häda, mis tolle aja andmete järele väga suur oli, sest muu seas peeti Inglismaa wanglates umbes 6000 last kinni, teiselt poolt kaswis wastuwõtmise palwete hull alatafa, kuna otsustawalt kaasa mõjusid endiste aegade kogemused, et ühes asutuse arenemisega kosus ka selle aineeline jõud. Waite tõenduselks toome siin mõne näituse. Kui Müller 4. oktoobril 1849 aastal 7 waeslast wastu wõttis, siis saadeti temale järgmisel päewal, kui ta nende ülespidamise pärast Jumalat palunud, väga kallisk teemantidega kaunistatud ehe. 7. nowembril wõeti niisamuti 7 waeslast wastu, ning õhtu poole, kui lapsed sinna jõudsid, sai ta 1725 franki. 13. jaanuaril oli waja 5 lapsele warjupaika anda. Siis sai ta kohe 11.000 franki. Niisugused andmed julgustasid teda Jumalalt weel suuremaid asju ootama.

Müller võttis nõuks kasvanditute hulka 300 pealt 1000 peale tõsta. Otse waeste laste vastuvõtmine juba tegewatesse asutustesse oli selle läbi raskendatud, et neisse ainult isearalise soovituse ja eestkostmise peale vastu võeti. Waestel puudus see enamasti. Sellepärast võttis Müller neid eri hoolde. Ka selle juures oli ta peasiht, et Sumala nimi pidi tema asutuste läbi ülendatud saama. Selle kohta kirjutab ta: „Seda sihti saab täielisemalt kätte, mida suurem asutus on, mis oma ülespidamist ainult usu ja palwe läbi saab.“ Niisuguse ulatusega asutus tuleks 875.000 franki maksta. Kust seda raha võtta? Müller usaldas Sumalat, ja palvetas tema poole. Alguses ei tulnud suurt midagi sisse. Selle vastu tuli fennistel asutustel isegi puudusega wõidelda, sest et toiduainete hinnad tuntawalt tõusid. Uga warfi wõis ta esimese suurema annetuse 130.000 franki vastu võtta. Järgmisel aastal kohustasid mõned usklikud ennast selleks otstarbes 202.500 franki neljas järjus muretsema. Siis kirjutas Müller oma aruandes: „Waadake ometi, kui lõbus on Sumala peale loota! — Annetuse suurus ei üllatanud mind mitte, sest mina lootfin Sumalalt suuri asju.“ Järgmise aasta algul tuli jällegi suurem saadetus, 142.500 franki sisse.

1855 aasta suwel oli ehitusraha kogusumma juba 600.000 frangi peale tõusnud. Nüüd tegi Müller algust. Ehitus kestis ligi kaks ja pool aastat, mille jooksul annetuste allik ohtralt woolas. Peale fularaha tuli tihti ka hinnalisi asju, nii kui käewõrusid, kõrwarõngaid

ja muid ehteid, aga ka tarbeasju, soola, äädikat ja muud farnast saadeti. Mitmed käsitöölised töötasid palgata. Keegi meister võttis 300 akna klaasimise tasuta oma peale. Teised käsitöölised kohustasid endid müüdnud kaupast kindla summa asutusele andma. Keegi wanuse poole waga mees saatis ühe kasti peaaegu kõigega, mis mitmel põlvel perekonda oli ehte asjadest kogunud: 24 kuld sõrmust, neist 4 teemantidega kaunistatud, 18 broshi, 13 rinna nõela j. n. e. 1859 a. esimestes päewades tuli enam kui 25.000 franki sisse, 7. jaanuaril 175.000 selle kuu jooksu 245.425 franki. Üle maailma tuli annetu si kokku Itaaliast, Preisimaalt, Hollandist, Belgiast, Indiast, Hiinast, Austraaliast ja mujalt. Palju wäljaastunud kaswandikka püüdsid annetuste saatmisega oma tänuliku meelt asutuse wastu tõendada. Nii saatis üks neist 42 $\frac{1}{2}$ franki, mida ta ühes teise teenijaga selle läbi kogusid, et nad tee ja suhkru asemel piima ja wett jõid. Mõnel päewal jõudsid 80-mitmesugust annetust kohale.

Mülleri töö ei tunnud seisakut. Juba 1861 a., enne kolmanda asutuse awamist, mõtles ta järgmist kahte weel 850 lapsale ehitada, sest et wähemast nii palju, kui mitte enam, waeste laste wastuwõtmise palwet olid juba järke ootamas. Selleks oli aga 1 $\frac{1}{4}$ miljoni franki tarwis. Ka see suur summa tuli endisel wiisil kokku, sest kahe aasta jooksul oli juba 300.000 franki, ja weel aasta pärast laks korda nii palju kasfas. Üks annetus oli 125.000 franki suur. Päranduse teel määrati asutuste kasuks kogusummas 227.293 franki. Selle-

taolised korraldused andsid asutuste kehtvusele teatud kindlustuse. 1. jaanuaril 1870 awati wiies, seega wiimane warjupait, millega terve ettevõtte soowitud lõpule jõudis.

Wiis suurt ehitust maksawad kokku umbes 1.150.000 kuldrubla. Üleüldse on Müller oma kaswandikude heaks 1835 aastast alates umbes 18.250.000 kuldrubla kogunud, mis 1922 a. kurfi järele, Cesti rahas, ligikaudu oma kolm miljardi marka wälja teeks. Temast asutatud warjupaitades kaswatatud laste arv tõuseb juba 10.000 peale. Seda tähele pannes on waewalt waja weel seletada, missugust kasu Mülleri asutused ka inimkonnale kandsid. Õigeks hindamiseks anname ühe lihtsa majateenijale sõna, kes tingimata tuhandete nimel kõneleb, kui ta kirjutab: „Õnnistatud asutuses hakkas minu pimedas hinges walguis paistma; seal õppisin ma Sumalat omaks isaks nimetama. Mina armastan asutust, mitte ainult maisete heategude pärast, waid ka sellepärast, et see minu waimulik sünnipait on. Issand tasugu teile kõik, mis teie minule olete teinud. Ta saab minu nõtra soowi ka tingimata täitma.“

4. Cha walgel.

Aia jooksul oli Georg Müller 70 aastaseks saanud. Asutuste ehitus oli wahapeal wälimiselt lõpule jõudnud. Tema wäimehe Brighi juhatusel ei jätnud ka fifemised korraldused midagi soowida üle. Uga kui keegi armab, et Müller nüüd elutööst tüdind ka rahu igatses,

fiis effib ta wäga. Oma elupäewade lõpul algas ta weel uut tööd: Mülleri eluõhtu ulatab tema tegewuse algusele lahkest kätt. Mida ta nooruses ihaldas, seda sai ta wanaduses ülikkalt kätte. Meie teame, et ta oma nooruse julguses tahtis paganate juurde missjonariks minna. Tema esimine armastus läkitustöö vastu kandis nüüd rikkaliku wilja. Oma Bristolis asutuste korraldamise kõrwal tegi Müller piibli raamatu väljalahutamiseks kodus ja kaugel algusest saadit hoolega tööd. Selleks kutsus ta oma põhimõtte järele, asutuse ellu, mis tema juhatusel all üle 111 miljoni piibelt, raamatuid, lendlehti ja kirjeldusi väljalaotag. Peale selle juhtis ta ka tõsist tähelepanu raskest välises töös seiswate missjonaride ihulise ja waimlise toetuse peale. Ses suhtes oli tal ainult 1869 aasta jooksul wõimalik 183.250 franki missjoni töölistele toetuseks saata.

Oma otsekohesest ülesandest wabanedes ei wõinud Müller enam tagawara wäes seista, waid tahtis waenlasele vastu astuda: ta hakkas missjonariks. Tema reisirud ei olnud nüüd enam nooruse lõbusõidud, waid ristisõjad Sumala auks, pühad ristisõjad uskmata meele vastu. 1875 aastal algas ta seitsemekümne aastase raugana oma jutluse teekondi. Teise abikaasa saatel — esimine oli mulda läinud — reisis ta esialgul Inglis- ja Shotimaa suurematesse linnadesse. Önnistus, mida ta seal juures tunda sai, õigustas teda oma noota laiemalt tõmbama. Seks reisis ta Schweitsi, Saksamaale ja Hollandisse ning jutlustas 68 paigas 302 korda, kuid ikkagi

seal, kuhu teda kutsuti. 1877 aasta sügise poole sõitis ta
 Ameerikasse, kus ta 299 korda, tihti ka õpetajatele ja üli-
 õpilastele kõneles. Tema ootamata tagasipööramine Bris-
 toli sundis see kord sadasid kutseid tähelepanemata jätma.
 Mõne kuulise peatamise järele tuli ta Euroopa maisemaale
 ja käis Schweitsis, Prantsusmaal, Hispaanias, Itaalias
 9 kuud kestval teekonnal. Pärast seda läks ta veel kord
 9 kuulise teekonnale, ja reisis Ameerikas, Schweitsis, Sak-
 samaal, Egiptuses, Palästiinas, Süürias, Konstanti-
 noopolis, Atheenas, Roomas, Florentsis, Austrias ja
 Wenemaal ringi. Et reisupiirid kaugemale ulatasid, kui
 eesalgelt kawatsetud, siis oli ta kuu aega kauem kodust eemal.
 Oma 10. missiooni teekonnal käis ta Indias, ja Himalaia
 mägede kõrgustikkudel paigameestena asuwaid missionare
 ülesotsimas, ning nende usku kinnitamas. 1885 aastal
 läks ta jälle kaugematesse maajagudesse teele. Austraalia,
 Hiina ja Jaapan ei olnud 81. eluaastaske jõudnud wäsi-
 mata töölisele liiga kaugel. Jaapanis oli Mülleril väga
 palju kuulajaid, kelle arv kuni 3000 tõusis. Riitos pidas
 ta 450 üliõpilasele, kellest ainult pool kristlasti oli, kõnet.
 1888 aastal läks Müller 15. korda kaks aastat kestvale
 missiooni teekonnale Austraaliasse ja Luemeremaale. Wel-
 lingtonis kõneles ta ooperi hoones ennemalt seal nägemata
 kuulajate hulgal. Sealt ruttas ta edasi Tseilonisse ja
 Indiasse. Hiina teekonnalt pidi ta see kord tagasi pöö-
 rama, sest et ta ainuke elus olew tütar, asutuse juhataja
 Brighti abitaasa, oli wahapeal ka surnud, ja tema enese
 wiibimine Bristolis väga tarwilik.

Alles mõni aasta enne surma loobus Müller oma suurtest reisudest. Ta käis 40 maad vaatamas, ja kuulutas seal mitmes keeles Jumala sõna. Ainult 1887 aasta teekonna pikkus oli 37.000 penikoormat. Tema töö tähtsust neil teekondadel hindamata jättes rõhutame ainult, et ta ikkagi igal pool Jumala au ülistas.

Oma elu viimaseel pühapäeval kõneles Müller veel harjunud wiisil. Sõbrad soovitasid küll, et ta ennast weidi hoiaks, aga ta ise pidas oma otskoheseks kohuseks senni tegew olla, kunniks elupäivi jatkub. Rest-nädalal näis ta weel päris terve olevat, ning pidas asutuse suures koondussaalis palwet. Kui teender temale teisel hommikul einet wiis, leidis ta teda eluta põrandalt. Georg Müller oli 93 aasta wanaduses oma elutöö juurest äratutsutud ja igawese rahule läinud.

Inglismaa suur poliitika ajaleht „Daily Telegraph“ pühendas tema surma puhul pikema, austawa elukirjelduse, millest siin väljawõttes juure lisame: „Maailm on täna iseäralise ja füiski wõrdlemisi tundmata mehe kaotuse läbi waesemaks saanud, kes 93 aasta wanaduses töö- ja waewarikkast elust on äratutsutud. Alwalik arwamine ei hindanud teda mitte kui üht poliitikust, luuletajat, näitlejat, uurijat wõi miljonääri, ja ometi pühitses see 1885 aastal tema wiiekümne aastast juubelt, millele 1895 teemantiline järgnes.

Selle omapärase mehe elukäigu peale tagasi waadates puudub eriti filma, et tema elutöö hariliselt usu-

tawa asjade piirist üle, imede maale ulatab. Tema on wastuwaidlemata selgusega tõesks saanud wanafõna, mis ütleb, et tegu on tihti wähem tõenäoline kui luule. Georg Müller, tähtsuseta üliõpilane Halberstadtist, sai oma uuel isamaal wanemaks ja tähtsamaks inimese sõbraks.

Mees, kellel ei olnud mõju, sõpru, raha ega filmapaistwat sotsiaalsset alust, sai oma õigluse ja ausameeluse läbi kõigist austatud ja armastatud inimeseks. Tema kauge tulewikku ulatawat tegewusedu on wõimata ligikaudseltki hinnata ja selle üle otsustada, aga omas elus peastis ta tuhandeid kadunuid tänawalt, tuhandeid süüdlasi wanglatest, tuhandeid abituid töömajadest. Ja seda kõik saatis ta korda, tema oma sõnadega wõldeks, a i n u l t w a i m u m õ õ g a g a . . . Tema muinasjutulise edu saladus seisab lapselikus piiramata usus piiblistse ülespandud töotuste sisse. Jumala sõna ütles temale, et ta palweid kuuldas, ja sellest oli temale küllalt. Tema ülistuure waestelaste hulgale ei wõinud leiwast, riidest ega peawarjust puudust tulla, sest Rõigewägewam oli töotanud, et sellele, kes palub, peab antama. Nõnda astus see lihtne wana inimesesõber elust läbi, ei olnud seal juures kunagi arg ega kartlik, waid alati kindel, et Jumal tema eest hoolitseb, nii kindel, kui teisel päewal päike taewas paistab. . . Georg Mülleri elu ja eestuju saab sõnata ja tundeliku enesefalgamise läbi isegi meie aja kahtlewas ja usuta ajajärgus tähelepanu äratama. Temast wõib õigusega öelda, et tema teod teda ennast üleigawad."

Nii on siis Georg Mülleri terve elu igatülgseks tõenduseks, et kõik asjad on võimalikud sellele, kes usub. Samuti on tema läbi sõnasõnalt tõeks saanud Õnnistegija tõotus: „Kes minu sisse usub, selle ihust peavad elawa wee jõed jookma.“ Igatahes oli ta üks sõrdlemata usuwägilane ja palwemees, kelle eestuju järelaimamist ihtab.

5. Tegelised järelbused.

Peaale üldise tähtsuse, nii kui waestelaste kaswatuskodude asutamise, laialdaste lähetustekondade ja ühiskasjalise peastetöö on Georg Müllerial weel üldiseid teeneid mille tegelisi järelbusi tuleb igal ajal tähele panna. Need on tema aade, et tema peale Sumala kellegilt inimeselt midagi ei palunud, ja selle aate sihikindel teostamine, mida ta nii hiilgawalt läbi wiis. Sellega ühes awaneb jällegi uus waade, et mõte ja tegu ei tarwitse enam üks teisest lahus olla, waid wõivad nii sisuliselt kui ka wäliselt täitsa ühte sulada.

Mis aatesse puudub, siis wõtawad seda küll kõik kindla iseloomuga inimesed wastuwaidlemata omaks. Nad seawad oma elu juba niiviisi sisse, et nad ei tarwitse kellegilt abi paluda, ja kui nad seal juures mõnikord ka äärmisesse puudusesse sattuvad, siis kannatawad nad seda kui peale pandud saatust, ja isegi sõbralist abiandmist

tunnuvad nad kui üleliigist koormat. See võib mõniford isegi liialduseni minna. Erielse näituse andis kord üks mees, kes oma majapidamise alati ükfinda korras hoidis. Kui ta õnnetuse läbi viimaks pimedaks jäi, siis ei lastnud ta ennast kellegist talutada, vaid otsis ikka ise kепiga kōbades teed, kui ta ka seal juures wāhest sobu ja rappa sattus. Kord tuli koguduse õpetaja teda waatama, ja kinkis temale hōbe rubla. Sārgmisel korral leidis ta aga ukse sulutud olewat, kuid mitte juhtumisi, waid otse oma kingituse pärast. Müller ei teinud mitte nii. Kui ta ka inimestelt abi ei palunud, ei fulgunud ta oma südame ust mitte, waid kui ta oma ülespidamiseks samuti ka üldiseks kasuks midagi tarwitas, siis palus ta Sumalat, ja sai temalt imelikul wiisil ja rohkest abi. Mida enam ta Sumalalt sai, seda enam ta lootis, kuni selles wōimaluse piirini jõudis, mida ta oma laialdase tegewuse ja iseäralise eluwiisi juures ikka filmas pidas. Saadud andeid seda ei tarwitanud ta ka mitte ainult oma nõuete rahulduseks, waid aitas helde lāega igasuguseid abitarwitajaid ja täitis sellega Sumala tahtmist, armasta ligemist kui iseennast, mille läbi ta jällegi ühistonna algaatele lähenes, ja seda teatud täiuses teostas.

Tema aate teostamise wiis on ka eestujulik. Rogu maailmale tõendada, et elaw Sumal on olemas, kes palweid kuuleb, ja selle peale loota võib, on küll ainult ühe erakorralise usumehe wääriline. Aga kui nüüd wāhemad waimud tema teostamise wiisi läbi näewad, et see ometi wōimalik on, siis ei hakka nemadki selle juures

enam lahklema. On aga lahklusest kord õnnelikult üle saadud, siis on sellega ühtlasi ka otsustaw samm astutud, ning täieline wõit kindlasti käes. Ka siin wõiks mõndagi tõendust ja teisedit esile tuua, kuid kõige täielikum tõendus on ikkagi Müller ise. Rõhutada tuleb ainult tema w a n t u m a t a s i h i k i n d l u s t, seda enam, et ka kõige paremal juhtumisel üksikud katsetunnid kunagi ei puudu, mil terve tahtejõud lahkaistmele jõuab, ning siis antud olude wähe- malgi wääratusel isikule ja asjale saatuslikuks saawad.

Kui aga igasugu wääratustele wastukaaluks Suma- lalt s u u r i a s j u loodetakse, nii kui Müller seda tegi, siis tabatakse sellega inimliku tegevuse tuissoont. Muidu näitab elu tihsti üsna wäiklane olewat, ja igal üksikul on nähtawasti õige wäiklased kohused täita. Selgitakse seda wäiklust aga ühiskondlisest seisukohast, kus igal kübemel on oma teatud tähtsus, siis paistab see hoopis teises walguses, mis näitab, et isegi wäikesel tegevusel on ikkagi suured sihid. Peale ühiskondliste ülesannete on inimkon- nal ja selle üksikul liikmel otsekohesed kohused ka waimu- ilma wastu, millega inimene oma hingeelu läbi otsekohes- ses ühenduses seisab. Waimuilma lähtekoht on Sumal, ühenduse wahendid püha kiri ja palwe, millel on elustaw jõud. Otse kui Müller oma suurteod ainult waimu mõõgaga korda saatis, nii on see igal ühel, kui ka kitsa- mates piirides, wõimalik, et elu, mis kergesti roopast wälja tõugatakse, sinna jälle tagasi wõiks juhitud saada.

Waimu mõõt on Sumala sõna.

„Tallinna Linnamissioon“

on Eesti heategew asutus, mis Sisemissiooni harufeltsina oma ligemise armastuse tööd 29. novembril 1920 a. uuesti algas. Selle siht on kirillise ja feltskondlise heategewusele kättesaamatute eest hoolitseda, nooresoo liikumist korraldada ja merimissiooni tööd edendada. Samuti ilmub „Tallinna Linnamissiooni“ kirjastusel usuliselt ja kombeliselt tähtsate iseloomude elulood ühise pealkirja all „Mõte ja tegu.“

Ilmunud on:

1. wihl. Dr. J. H. Wichern, sifemissiooni unustamata algataja.
2. „ Georg Müller, wõrdlemata usuwägilane Inglise maal.

Ilmumisel:

3. wihl. August Hermann Franke, omapärane usu- ja lastwatuSteadlane
4. „ Friedrich v. Bodelschwingh, halastuslinna ehitaja.
5. „ Dr. med. F. J. Haas, „püha doktor“ Moskwas.

Ilmunud wihud on hulgani ja ütsikut saadawal linnamissiooni majas.

Tallinnas, Kentmanni t. 6. M. Saare juures.

Juhatus asub: Kaarli tän. 1.

Esimees: õp. A. Rapp.

**Loetage Linnamissiooni kirjastust,
arendage ligemise armastuse tööd!**